

Digitaal erfgoed in opmars

Digitalisering van cultureel erfgoed zit in een stroomversnelling. Erfgoedinstellingen publiceren steeds meer informatie over hun collecties op internet en zetten sociale media in om kennis buiten de eigen organisatie aan te boren. Mobiele applicaties bundelen erfgoed, context en interactiviteit. Een nationale infrastructuur voor het duurzaam bewaren en toegankelijk maken van gedigitaliseerd en born digital erfgoed is in de maak.

Kenniscentrum Digitaal Erfgoed

Runenstein, vindbaar via www.carare.eu, een project van Europeana. (foto: Bengt A. Lundberg)

De belangrijkste ontwikkeling is dat er meer oog is gekomen voor nieuwe mogelijkheden om de omgang met erfgoed te stimuleren. Digitaal erfgoed is meer dan een verzameling digitale reproducties die gebruiksgemak vergroten en conservering ondersteunen: het heeft een eigen waarde. Digitaal erfgoed wordt niet door plaats of tijd begrensd. Er zijn nieuwe mogelijkheden om te zoeken, raadplegen, bewerken en verrijken. Hieronder volgt een beschrijving van de wijze waarop digitalisering van cultureel erfgoed zich in Nederland ontwikkelt, met voorbeelden van webdiensten met onroerend erfgoed.

Groeiende sectorbrede samenwerking Digitalisering brengt verschillende soorten erfgoed samen die fysiek gescheiden zijn. Om die reden stuurt de overheid aan op de vorming van een 'digitale collectie Nederland'. Dit drukt uit dat niet afzonderlijke collecties erfgoed centraal staan, maar het nationale cultuurbezit. In het digitale domein is het mogelijk erfgoedcollecties als één geheel doorzoekbaar en raadpleegbaar te maken voor iedere belangstellende. Er is veel digitaal erfgoed te vinden op de websites van archieven, bibliotheken, bouwhistorische instellingen, musea

The screenshot shows the Beeldbank WO2 website interface. At the top, there is a navigation bar with 'Home', 'Zoek', 'Bestellijst', 'Disclaimer', 'Nederlands', 'English', 'Beeldrechten', 'FAQ', 'Contact', and 'Help'. The main content area displays search results for 'monument'. The results are organized into a grid of cards, each with a thumbnail image, a 'Beeldnummer' (image number), and a 'Collectie: NIOD' (collection) with associated keywords. The search results include:

- Beeldnummer: 427: Bombardementen; Gevechtsvliegtuigen; ...
- Beeldnummer: 2688: Amerikaanse Strijdkrachten; Grenzen; Offensieven
- Beeldnummer: 2996: Luchtbescherming; Monumenten - Zie ook: ...
- Beeldnummer: 4738: Monumenten - Zie ook: Oorlogsmonumenten, Gedenkplaatsen
- Beeldnummer: 5226: Kunstroof; Roof - Zie ook: Plunderingen, Restitutie
- Beeldnummer: 5553: Herdenkingen - Zie ook: Dodenherdenking; Eerste
- Beeldnummer: 5554: Herdenkingen - Zie ook: Dodenherdenking; Eerste
- Beeldnummer: 5573: Monumenten - Zie ook: Oorlogsmonumenten, ...

At the top of the search results, it says: '138924 beelden doorzocht, 1000 beelden gevonden. Beelden 1 t/m 12 getoond. 1 2 3 4 5 6 7 ... 84 Volgende >>'.

Zoekactie in website
Beeldbank WO2 op
'monument'.

en omroeparchieven. Daarnaast zijn er diverse thematische beeldbanken, portals en andere websites met collecties van verschillende soorten instellingen. Een mooi voorbeeld is de Beeldbank WO2 [www.beeldbankwo2.nl] van de Nederlandse oorlogs- en verzetsmusea, herinneringscentra en het NIOD. Ook bij de Hollandse Waterlinie [www.hollandsewaterlinie.nl] worden diverse soorten erfgoedbronnen samengebracht. Uit diverse gebruikersonderzoeken blijkt dat informatiediensten van erfgoedinstellingen tot de betrouwbaarste websites behoren. Dat is voor erfgoedinstellingen een sterke troef om zich te onderscheiden in de informatiesoep op internet. Betrouwbaarheid, authenticiteit, duurzaamheid en kwaliteit zijn universele waarden waar erfgoedinstellingen voor staan. Door de krachten te bundelen, kunnen zij zich veel sterker profileren in de digitale netwerken.

Internationalisering Een verwante ontwikkeling is de toenemende internationale samenwerking. Europeana [www.europeana.nl] is in korte tijd een stuwende kracht geworden. Europeana is niet alleen een informatiedienst met ruim 20 miljoen erfgoedobjecten, het is ook een netwerk van erfgoedprofessionals. Dankzij Europeana zijn er betere afspraken gekomen over standaardisatie en hergebruik van informatie. In Nederland wordt de nationale digitale infrastructuur ingericht met Europeana als voorbeeld [www.digitalecollectie.nl]. De groei van Europeana vindt plaats aan de hand van aggregatoren. Dat zijn diensten die digitaal erfgoed samenbrengen op basis van materiaaltipe (bijv. audiovisueel erfgoed), thema (bijv. joods erfgoed) of domeinen (archieven, bibliotheken, musea). Om informatie over onroerend erfgoed in Europeana

op te nemen, is het project CARARE [www.carare.eu] gestart. Dankzij CARARE zijn onlangs 800.000 beschrijvingen van Zweedse archeologische monumenten en opgravingen in Europeana opgenomen. De Nederlandse bijdrage aan CARARE wordt verzorgd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Doelgroepverbreding Digitaal erfgoed is vanover de hele wereld 24 uur per dag, 7 dagen per week beschikbaar. Bibliotheken en archieven zien de aantallen bezoeken aan hun studiezalen teruglopen, en het aantal digitale raadplegingen toenemen. Het aanpassen van werkprocessen aan de digitale realiteit speelt een grote rol bij de beslissing om de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief te laten fuseren. Naast het brede publiek wordt er ook voor of op verzoek van specifieke doelgroepen gedigitaliseerd. Een van de oudste erfgoedportals in Nederland is KennisInfrastructuur CultuurHistorie [www.kich.nl]. Deze website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed "richt zich vooral op professionals die actief zijn op het raakvlak van ruimtelijke ordening en cultuurhistorie, zoals beleidsmakers, planners, ontwerpers en vakspecialisten."

Urban Augmentend
Reality app van het
Nai: het nieuwe
Rotterdam CS.

Website Hollandse Waterlinie.

Andere belangrijke doelgroepen zijn onderwijs en wetenschap. Enkele projecten die een brug slaan tussen erfgoed voor educatieve en onderzoeksnetwerken, zijn het CATCH-programma [www.nwo.nl/catch] en 'Cultureel erfgoed en identiteit' van de Universiteit van Amsterdam.

Een belangrijke vraag nog is in welke mate apps op mobiele media de rol van de instellingswebsites met databases en beeldbanken gaan overnemen. In plaats van te wachten op langssurfende bezoekers zijn er nieuwe mogelijkheden om erfgoed op maat bij een geïnteresseerd persoon te brengen. Deze ontwikkeling staat nog in de kinderschoenen, maar er wordt veel van verwacht. Een mooi voorbeeld is de Urban Augmented Reality app van het Nederlands Architectuur Instituut [www.nai.nl]. Samenwerking met de creatieve industrie is hierbij van groot belang.

Verrijking van informatie Een laatste grote lijn betreft de digitalisering zelf, in het bijzonder inhoudelijke ontsluiting: al decennia maken erfgoedinstellingen databases met beschrijvingen van hun objecten. Deze metadata zijn vooral bedoeld voor identificatie en localisering. Door zoekdiensten als Google zijn we gewend geraakt aan het zoeken in de volledige inhoud van bronnen. Voor tekstmateriaal zijn er goede technieken om op grote schaal te digitaliseren. Er wordt hard gewerkt aan volledige ontsluiting van handschriftelijk materiaal en audiovisuele bronnen, maar massadigitalisering is nog niet mogelijk. Om de resultaten te versnellen wordt steeds vaker het publiek ingeschakeld bij inhoudelijke ontsluiting. Een leuk voorbeeld is het bekroonde spel Waisda van Beeld en Geluid [blog.waisda.nl]. Informatie van erfgoedinstellingen moet betrouwbaar en nauwkeurig zijn. Om dat te versterken, wordt semantische

verrijking toegepast. Hiermee wordt bedoeld dat de computer een bron niet alleen als platte tekst doorzoekt (zoals bij Google), maar dat een woord ook herkend kan worden als een persoonsnaam of geografische aanduiding. Ook verwante begrippen kunnen aan elkaar gekoppeld worden. Als je op 'fiets' zoekt, vind je ook 'rijwiel'. Door semantische verrijking bieden erfgoedinstellingen een meerwaarde ten opzichte van de zoekmachines op het web.

Digitale cultuurparticipatie De hierboven geschetste hoofdlijnen maken duidelijk dat digitalisering van cultureel erfgoed veelomvattend is, maar ook dat onderzoek en ontwikkeling nodig zijn om de digitale mogelijkheden ten volle te kunnen benutten. De belangrijkste drijfveer: cultuur en erfgoed een integraal onderdeel laten zijn van onze dagelijkse digitale activiteiten in werk, scholing, onderzoek of vrije tijd.

Marco de Niet is directeur bij Digitaal Erfgoed Nederland.

DEN is het nationale kenniscentrum voor digitaal erfgoed. DEN zorgt ervoor dat erfgoedinstellingen kunnen beschikken over kennis om zo goed mogelijk te digitaliseren, bijvoorbeeld door richtlijnen op te stellen en ervoor te zorgen dat de instellingen hun kennis kunnen delen. Dat maakt digitalisering efficiënt. Het is in het belang van het publiek dat erfgoedinstellingen samenwerken. Alleen dan ontstaat een gevarieerd aanbod aan digitaal erfgoed, oftewel de Digitale Collectie Nederland. DEN onderhoudt op www.den.nl een kennisbank waar alle beschikbare kennis over goed digitaliseren wordt samengebracht.